

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

De honore quem tenemur ecclesie.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Quartum

Eri et inter fratres sepeliri. Mira res de tumulo eius non multo post arbor nasci ignoti generis visa est. Cuius folia litteris aureis insignita. Aue maria gratia plena etc. notabiliter singula continebant. Ad locum veniunt et arboris radicem scrutati sunt diligenter: et eam de ore eius ortum inueniunt. Quarto modo aliquis est honorandus propter senectutem. Unde Leuitici. xix. Coram cano capite cōsurge: et honora personam senis. De hoc nota superius in sermone de senibus. Sed virgo gloriosa et semper benedicta est matrona omnium nrorum ergo a nobis est honoranda. Quam filius suus tantum honorauit: nonne eam nos etiam debemus honorare? Dubitat vtrius virgo maria fuit filio suo tanquam ancilla vel sicut mater reputata? Hic quod honorauit eam sicut matrem. Patet primo in eius adolescentia. Lu. ij. Descendit cum eis in Nazareth etc. Secundo in aliorum presentia. Ioan. ij. Quando ad petitionem matris conuertit aquam in vinum. Tertio in eius absentia. Nam pedens in cruce curam habuit de matre sua dicens. Mulier ecce filius tuus. et Joanni. Ecce mater tua. Quarto in fauorabili diligentia: quoniam cum toto exercitu angelorum venit obuiam matri sue: quando de hoc mundo migravit. Quinto aliquis est honorandus: quia sanctificatus est. Sic omnes sacerdotes sunt honorandi: quia sunt sanctificati. Iohannes dicit de his prophetam. Nolite tangere christos meos. id est unctos sacerdotes. De hoc nota superius. Ergo magis beata virgo maria: que fuit in utero sanctificata: et sicut sacerdotes antequam consecrarentur corpus christi sunt sanctificati et consecrati: sic beata virgo antequam conceperit filium dei fuit in utero sanctificata. Sicut ipsi conficiunt corpus christi in altari cum quinque verbis: sic ipsa conceperit filium dei in utero cum quinque verbis. Et sicut ipsi locant et leuant et portant corpus christi in altari: sic ipsa portauit in utero suo in manibus: in brachijs: quia est imago dei. Sic quilibet homo est honorandus: quia est ad imaginem dei creatus: quia credendum est quod quilibet homo habeat aliquod bonum quod quis lateat propter quod est honorandus. Iohannes dicit ad Philip. In humilitate superiores sibi inuicem ar-

bitrantes. Peccat tamen quis cum honorem sibi exhibitum non refert in gloriam dei sed in gloriam vanam. Secundo cum quis querit honorem de peccato sicut in choreis: cantilenis illicitis: in superbia vestium: in torneamentis. Unde Bernar. Quid est magis illicitum et periculosum quam letari cum male feceris et in rebus pessimis exultare. Tertio cum propter honorem quem querit odit alium qui plus ab eo honoratur et non fauet illi honorem illum. Quod est contra charitatem proximi et indignatur contra eum quia eum honorat. sicut fecit Amas Bardocheo iudeo. Quarto cum quis nimiam complacentiam habeat in honore sibi exhibitio: ut cum caputium coram eo deponitur: vel eum dominum vocando vel domicellam vel pulchram dominam et sanctum etc. quoniam in huiusmodi maiorem complacentiam habet quam in deo tunc deum grauius offendit. Quia dicit Augustinus. Nullum peccatum est a deo veniale quod non fiat mortale dum placet. Est ergo talis honor suscipiendus cum metu et reuerentia. ut patet. i. q. i. c. non est. et est deo cum humiliter corde offerendus: dicendo cum patre. Non nobis dñe non nobis: sed nomini tuo da gloriam. Ideo dicit apostolus. Soli deo honor et gloria. Quinto cum dolent de hoc quod non honorantur sicut alij vni spernant. Vni Franc. petrar. li. ij. de re. vtri. for. c. xxxv. dicit discipulo suo. Sperno. Respondit. Circa hoc verbum vnum tria bona dixerunt esse aliquid. spernere mundum: spernere se: et spernere se sperni. Hoc tibi vltimo opus est. Sequitur infra. Quod cum maximum est herodes pessimus miserissimusque hominum: christum spreuit. Hec ille. Non enim debemus dolere quod ab aliquo spernamur cum hoc christo domino accidit: non enim debemus querere hic in presenti honorem: sicut faciunt pagani et increduli qui non habent de futura vita: sed debemus appetere honorem future vite: ubi est honor et gloria sempiterna: quam nobis prestare dignetur ille qui viuunt et regnat et cetera.

De honore quem tenemur ecclesie. Honorem matrem obligamur ecclesie. De qua ad Gala. iij. Que sursum est hierusalem mater nostra libera est. Sursum est quod ad desiderium. Vni Tho. iij. Honorem habebis ad matrem tuam oibus die-

bus vite tue: & gemitus matris tue ne vnq̄ obliuiscaris. Dicit glo. sup ps. xxvj. Sicut m̄ carnalis in sobole carnali q̄nq̄ vicissitudinē obseruat: ita spiritali educatione sc̄ta ecclesia eadem obseruat. Primo enim in vtero cōcipit̄ puer. Sc̄do in vtero alitur. Tertio in lucem emittit̄. Quarto manib⁹ m̄ris gestat̄. Quinto ablactat̄ vt ad mensam patris accedat validiori cibo alatur: ita & q̄s sancta ecclesia educat. Primo in vtero nascunt̄. i. cōcipiunt̄: dū rudimēta ch̄stiane fidei in cathecismo & exorcismo suscipiunt. Secundo in vtero aluntur dum in illis rudimentis plenius informantur. Tertio per baptismum & aliorū sacramentorū pceptio nem generantur. Quarto quasi manibus ecclesie portantur & lacte nutriunt̄ dū simpliciori & faciliore ecclesie doctrina imbuuntur. Quinto ablactantur quādo a lacte simplicis sensus accedūt ad mensam vt solido vescantur pane: cibo scilicet angelorū. Hec glo. De illis beneficijs ecclesiam nō honorare & ei gratias non referre magna ingratitudo est. Unde Bernar. super Aut habitat. Accipiendis indignus est: qui fuerit de acceptis ingratus. Sunt tamen multi filij ecclesie prochdolorū valde ingrati: vt sunt ecclesiarum violatores: ecclesiarum persecutores: ecclesiarum spoliatores: ecclesiarum exatores. Tales enim non honorant matrem: quia ipsa omnium bonorū mater est. Sapientie. vij. Primi sunt ecclesie violatores: que violatur in multis casibus. Primo si fuerit combusta: & in illo casu ecclesia est consecranda. Sed si tectum vel aliquod huiusmodi & non parietes: nō oportet nisi esset ecclesia testudinata: q̄ per cōbustionē destrueret̄ enormiter: tūc oportet. vt ptz extra de cōse. ec. c. pposuisti. & de cōse. dist. j. ca. ecclesijs. vbi d̄r. Ecclesijs semel cōsecratis non debet iterū cōsecratio adhiberi: nisi ab igne cōbuste aut sanguis effusione aut cuiuscūq̄ semine pollute fuerint. Jo attēdant quantū peccāt q̄ incendunt ecclesias. Tales debent penitere. xij. annis. vt ptz. xvij. q. iij. ca. Si quis ecclesiam igne cōbuserit. xij. annis peniteat & eandem sedule restituat: & tales sunt ipso facto excōcati. vt patet extra de sen. excō. c. tua nos

duxit fraternitas p̄sulēda. Et ifra. Fraternitati tue taliter ridemus q̄ nō solū hi qui in clericos temerarias manus iniiciūt: sed etiā incēdiarij: ex q̄ sunt p̄ ecclesiasticā sniam publicati p̄ absolutionis b̄nficio habendo ad sedem ap̄licā sunt mittendi. hec ibi. Sed q̄ nō sunt denunciati p̄nt ab ep̄o absolui: vt ptz ibidē. c. nup. vbi d̄r. q̄ cōditor canonis sibi absolutionē nō reseruat eo ipso cōcessisse videt̄ facultatē alijs relaxādi. Quidā etiā extendunt hanc sniam ad incendiarios domorū religiosarū. Sc̄do est recōcilianda: q̄n est polluta effusione sanguinis: vt patet de cōse. vi. Ecclesijs semel deo consecratis nō debet iterū cōsecratio adhiberi: nisi sanguis effusione pollute fuerint & c. Sed si polluit̄ cimiteriū: nō p̄pter hoc violata est ecclesia: q̄ min⁹ nō trahit ad se mai⁹: sed bene econtra. vt patet de conse. ecclē. li. bro. vj. c. si ecclesiam. vbi dicitur. Si ecclesia am pollui sanguinis aut seminis effusione contingat: ipsum cimiterium si cōtiguū sit ecclesie cēset esse pollutū. Unde antequā recōciliatū fuerit: non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotus fuerit ab eodē. Non sic quoq̄ in casu econtrario: vt videlicet polluto cimiterio quous ecclesie contiguus debeat ecclesia reputari polluta: ne minus dignū maius aliquid accessorūz principale ad se trahere videat̄. Hec glo. Jo. an. an. super verbo sanguinis dicit humani & animo inturioso. Unde si ibi occidatur canis vel humanus sanguis casu effundit̄ ecclesia non est reconcilianda. Sed si in ea occiditur homo sine sanguinis effusione reconciliabitur propter criminis horrorem. vt patet de conse. ecclē. c. pposuisti. Etiā si sanctus homo in ea occideretur. Quia quāuis p̄pter sanguinis effusionem sanctificaret̄: polluit̄ t̄n propter peccatum occisoris. Tertio violat̄ p̄pter effusionem seminis. s. humani. non canis. vt ptz de pse. dt. j. c. ecclesie. Vbi dicitur. Aut cuiuscūq̄ semine polluta. Dicit glo. per fornicationē & adulterium. Dicit Joannes andree in ca. si ecclesia. li. vj. de cōse. ecclē. vbi supra super verbo seminis etiam yxoris. Laueant ergo seculares cum tractant de amore et fornicatione q̄ egrediant̄ ecclesiam aut et

Preceptum Quartum

E miterium: quia in his casibus oportet q̄ ec-
 clesia reconcilietur ⁊ cimiteriū: si cōse-
 crata sint per aquā pontificālē que fit ex cine-
 re ⁊ vino ⁊ c̄, vt patet de cōse. eccle. c. ppo
 suisti. ⁊ c. aqua. Sed si non fuerit cōse-
 crata: ⁊ violatur seminis aut sanguinis effu-
 sione poterit eam reconciliare simplex sa-
 cerdos cū aqua exorcisata, vt patet de con-
 se- c. ca. si ecclesia. Quarto polluit
 ecclesia ⁊ cimiteriū cū in eis tumulant̄ cor-
 pora excoīcatoꝝ: vt si iudeus vel paganus
 vel excoīcatus i ecclesia vel cimiterio sepe-
 liant̄ sunt violata, vt patet extra de conse.
 eccle. ca. cōsulisti. vbi dicit̄. Cimiteria in
 quibus excoīcatoꝝ corpora sepeliri cō-
 tingat: recōsilianda erūt aspersione solen-
 niter benedicta: sicut in dedicatione eccle-
 siarū solet fieri ⁊ consuevit. Hec ibidem.
 Et illa corpora si discerni possunt sunt ex-
 humanda ⁊ extra cimiteriū p̄icienda, vt
 extra de sepul. ca. sacris. Idem fieri debet
 si est in ecclesia: sicut fecit beatus Marti-
 nus. Nam legit̄ in eius vita cū quidaz sub
 nomine martyris coleretur: ⁊ a Martino
 nihil de eius vita vel merito inuenire pos-
 set: quadam die super sepulchrū stans ora-
 uit vt quis esset vel cuius meriti indicaret.
S Conuersus ad leuam vidit vmbriam niger-
 rimam stare. Qui a Martino iuratus vi-
 xit se latronem fuisse ⁊ ob scelera sua per-
 cussus esse. Continuo ergo sanctus Mar-
 tinus eū exhumari fecit. Quinto mō vio-
 latur si per violentiam de ecclesia vel cimi-
 terio aliquis abstrahatur. Iste casus plus
 est de consuetudine q̄ de iure: quia eccle-
 sia tueri debet illos qui fugiunt ad eam: vt
 patet. xvij. q. iij. ca. reū. vbi dicitur. Reus
 ad ecclesiam fugientem nemo abstrahere
 audeat: neq̄ inde damnare ad penam vel
 ad mortē: vt honori ecclesie p̄seruet̄: sed re-
 ctiores eius pacē ⁊ vitā ⁊ mēbra obtinere
 studeant. Hec ibi. Idē patet. xvij. q. v. ca.
 reos sanguinis defendat ecclesia: ne effusi-
 onis sanguis particeps fiat. Idē patet ex-
 tra de emu. eccle. ca. inter alia. Hoc habe-
 mus ex veteri testamento. i. Macha. x. vbi
 dicit̄ q̄ rex demetrius statuit q̄ quicūq̄ fu-
 gerit in templū qd̄ est in hierl̄m ⁊ in oibus
 finibus eius obnoxius regi in omni nego-

cio dimittat̄. Idē venit ex statuto gentili-
 um: sicut dicit Augusti. libro. j. de ciui. dei.
 ca. xxiij. q̄ Romulus ⁊ Remus a zitiū con-
 stituisse p̄hibent̄: quo cū q̄s p̄fugeret ab oi-
 noxa liber esset augere querentes creande
 multitudinē ciuitatis. Mirandum in hono-
 rē christi p̄cessit exēplū. Hoc cōstituerūt
 euasores vrbis quod antea conditores. Et
 hoc fecerunt illi vt ciuiū suoz numerus cō-
 pleret̄: quod fecerūt isti vt suoz hostiū nu-
 merositas seruaret̄. Hanc historiam reci-
 citat Augustinus cōtra romanos asseren-
 tes: dum populus romanus cultui multo-
 rum deoz fuit deditus: nō est passus talia
 qualia tēporibus christianoz: ⁊ semp suc-
 cuberūt. Cōtra quos inducit q̄ anno do-
 mini quadringentesimo duodecimo: quan-
 do roma fuit capta a gothis p̄ceptum erat
 a rege gothozum scz Alarico prius q̄ vrbis
 caperet̄: vt si q̄ in sancta loca precipue apo-
 stolorum Petri ⁊ Pauli confugissent secu-
 ri ⁊ inuolati sinerētur. Deinde quantum
 possent a sanguine temperarent. Ecce quo
 modo eis p̄cipiebatur p̄pter reuerentiam
 nominis christi: quia in nulla historia eoz
 legitur: q̄ hostes capta aliqua ciuitate pe-
 pererunt fugientibus in templa deozum
 suozū: sicut ipsi ad loca apostolorū. Et pro-
 bat hoc per poetam Virgiliū in Eneid̄is
 de Priamo: qui tempore excidij troiani re-
 gnabat: qui ad aram Iouis fugiens ibidem
 trucidatus est. Ideo quātū ad illud exem-
 plum Christi alludens verbis Virgiliij: sic
 dicit. Vidit Eneas Priamū per aras san-
 guine fedantem: quos ipse sacrauerat ig-
 nes: id est quibus i sacrificijs vltus fuerat.
 Aliud exemplum Virgiliij ponit ibidem: q̄
 Diomedes ⁊ Ulixes cecis summe custodi-
 bus arcis corripuere sacram effigiem ma-
 nibusq̄ cruentis virgineas ausi diue con-
 tingere vltas. Fuit enim palladium quod
 dam simulacrū deē Palladis: de qua pro-
 phetatū fuit ab Apolline q̄ q̄d̄u troia ha-
 beret palladium: tandiu staret eius impe-
 riū. Trucidatis ergo troianis in captione
 vrbis deliberauerūt greci qd̄ de his agen-
 dum esset qui ad templa deozum confuge-
 rent. Et decretum est a grecis concorditer
 q̄ necarentur. Et sic Diomedes ⁊ Ulixes

Interfecerunt custodes illius simulachri co-
ram simulachro in arce. Tertium exemplum
ponit Augustinus libro primo de ciuitate
dei. capitulum. vi. de Marco Marcello: qui
Syraculam urbem ornatissimam cepit. De quo
fertur eam prius fleuisse ruituram. Nec vbi-
am legitur ab imperatore tam casto fuisse
preceptum: ut quisque si ad illud templum fu-
gisset haberetur illesus. Et sic patet quod ro-
mani fuerunt per exemplum defensati: quod
nullus confugiens ad loca martyrum aut
ad ecclesias vel cimiteria esset per vim ex-
trahendus: etiam si iudeus vel paganus ibi
concurreret. ut dicunt Guillelmus et In-
nocentius. **L.** de his qui ad ecclesiam con-
fugiunt. l. j. Fallit hoc tamen primo quan-
do est publicus latro: ut patet extra de emu-
nitate ecclesiarum. capitulo. Inter cetera.
De talibus intelligendum est quod dicitur
Exodi. xxi. Si quis de industria occiderit
proximum suum et per insidias de altari meo
euulset eum ut moriatur. Qui percusserit
patrem suum aut matrem: morte moriatur
et cetera. Extra de homicidijs. cap. j. Sic Joab
fuit captus ab altari cum interfecisset ama-
sam. ut patet. iij. Regum. ij. Secundo fallit in
illo qui est nocturnus depopulator agro-
rum. Tertio qui mutilationem membrorum
et cedes in earum auxilium qui committit in
legem. Et ille casus patet de emu. ecclesi-
ca. Immunitatem. Dubitatur si quis con-
fugiens ad ecclesiam obuiat sacerdoti por-
tanti corpus christi et ei adhereat nunquid
defendetur. Respondet Hostien. quod sic quibus
non sit expressum in iure. Nam mulier que
tetigit fimbriam vestimenti christi salua
facta est. Matthei. ix. Sunt ergo templa dei
in magna reuerentia et honore habenda:
quia est mater nostra in qua sumus spiri-
tualiter generati: et ibi accepimus sacramen-
ta. Ergo peccant illi qui faciunt ibi iudicium
sanguinis: contra illud quod dicitur extra de emu.
ecclesi. ca. Cum ecclesia dei secundum euangelicam ve-
ritatem domus orationis debeat esse: non spelun-
ca latronum aut sanguinis forum: seculares
iudices causas ubi de sanguinis effusione
et corporali pena agit in ecclesijs vel cimi-
terijs agitare sub interminatione anathe-

matibus prohibemus. Absurdum est enim et crude-
le ibi iudicium sanguinis exerceri ubi est tu-
tela refugij constituta. Secundo ibi non de-
bet fieri placita secularia ut patet extra de
emu. ecclesi. li. vj. ca. decet domum dei. ubi di-
cit. Sit ad ecclesias humilis et deuotus in-
gressus: sit in eis quietus conuersatio: deo
grata: insipientibus placita. Sequitur infra.
Nullus ibidem seditionem excitet et conclama-
tionem moueat impetum committat. Les-
sent in illis vniuersitates et societatum qua-
runtur consilia: cōtiones et publica parlamen-
ta. Lesent ibi vana et multo fortius feda
et prophana colloquia: cessent consabulatio-
nes quelibet. Sequitur ibidem: cessentque in ec-
clesijs et earum cimiterijs negociationes et pre-
cipue nundinarum ac fori aut cuiuscunque tu-
multus omnis in eis secularium iudiciorum stre-
pitus coquelescat nulla inibi per laicos cau-
sa criminalis agitur. Hec ibidem. Ter-
tio non debet suppelletilibus occupari. ut patet
extra de custo. eucha. ca. relinquit. nisi pro-
pter hostiles incurfus aut incendia repen-
tina aut alias necessitates vigentes ad eas
oportet habere refugium: sic tamen ut necessita-
te cessante res in loco pristina reportetur.
Quarto ibi non debent fieri conuiuia. ut patet
xliij. dist. ca. Non oportet in basilicis seu ec-
clesijs agapem facere: et intus manducare:
aut accubitus sternere. Quinto non debet
incastellari. ut patet x. q. i. c. Sanctorum patrum
et hoc sub anathemate: nisi propter metum
hereticorum et paganorum. Et non debet ibi fa-
cere guerra: nec ibi recipi qui guerram fa-
ciunt. Sexto non debet fedari hominum
stercore aut equorum. Dicit enim magister in histo-
rijs super. ij. Macha. de Pompeyo roma-
no: postquam equos in templum iudeorum in hie-
rusale posuit: nunquam postmodum in bello va-
luit quod tamen victoriosissimus ante fuit. Secun-
di sunt qui inhonorant ecclesiam: et sunt eius
spoliatores: et tales ipso facto sunt excoicati.
ut patet extra de sen. excō. in. c. Locus. de
illis. scilicet qui ibi violentiam faciunt. scilicet crucem
frangendo aut eucharistiam effundendo: aut
furando: aut frangendo sunt excoicati. Ta-
les si sunt denunciati non possunt absolui ab epis-
copo: sed solum a papa. Si vero non sunt de-
nunciati possunt absolui ab episcopo. ut patet extra de
iij

Preceptum Quartum

Esen. excō. c. nup. Qualiter hoc pctm̄ deus
 punit. ptz Dan. v. de balthasar rege. Qui
 abstulit vasa de tēplo: de quibus bibit z co
 medit: z vidit manū scribentem in pariete.
 z Hane thetel phares. Idē patet de hely o
 doro. ij. z Achaba. iij. Nota ibidem q̄ est sa
 crilegium magnū. dicit Gale. li. j. de negle
 cta religione. q̄ p. leuinius q̄dam noīe dū
 esset in asiam missus. Hic dum venit in tē
 plum pserpine i quodā loco: idem templuz
 thesauro spoliavit: z statim senat⁹ eūdem
 reuocauit z incarcerationis. In quo carcere
 fuit factus demens z furiosus z mortuus
 est. **L**ui⁹ bōa cōfiscādo senat⁹ dee veste du
 plū restituit. Hec ille. Ecce quō fideles fue
 runt gentiles dīs suis: ergo tales spoliato
 res sunt petiores q̄ gentiles. Et singulari
 ter dñi z plati qui hoc sciunt z nō puniūt:
 siles i culpa sunt z spoliāt clericos z mona
 chos in bonis cū quib⁹ debēt deo seruire.
Luius exēplum patet quod cōtigit in dio
 cesi Beluacē. Ubi est quedam arida silua
 z sterile quoddam stagnum iuxta siluam.
Luius causam referunt incole loci talem:
 q̄ miles quidam abstulit eādē siluam cuz
 stagno per violentiam a quibusdam religi
 oīs. **L**uius cum abbas loci illius nec pre
 ce nec precto nec placitis recuperare pos
 set ablatam sibi possessionem venit ad locū
 dicens silue z stagno. Sicut debitam z ve
 ram iurisdictionem in vobis habemus: ita
 sub interminatione anathematis vobis in
 hibemus: ne de cetero fructus aut res ali
 quas producatīs vnde gaudeant: qui vos
 nobis iniuste abstulerunt. Et extūc silua a
 ruit: z stagnum sine piscibus permāsit. Sic
 adhuc prelati facere possent eorum spolia
 torib⁹ si desice z deuote viuerent. Simile
 legitur in vita sancti Remigij de quodam
 molendinario zc. Tertio inhonorāt eccle
 siam ipsius ecclesie persecutores. De qui
 bus dicit Augustinus in sermone de vno
 martyre. Pugnavit inquit ecclesia priorib⁹
 temporibus aduersus Leonem: modo pu
 gnat aduersus Draconē. Sed modo vict⁹
 est leo: vincitur z draco. **O**lm̄ em̄ fuit leo
 quilibet imperator tyrannus: qui propter
 idola persequebat christianos. Nam tenta
 ti sunt: secti sunt in occisione gladij mortui

sunt. Ad Hebreos. xj. Circuierūt in melo
 tis z in pellibus caprinis: egentes: angu
 stiati afflicti: quibus dignus non erat mun
 dus zc. Recitat Martin⁹ in chronica sua.
 q̄ tempore Diocletiani imperatoris infra
 decem dies. xxij. milia hoīm christianoz
 pmiscui sexus interfecti sunt. Et tūc papa
 z Marcellus timore ductus idolis immola
 uit. Hec persecutio durabat vsq; ad Con
 stantinum: qui dedit pacem ecclesie: z tūc
 pugnavit cōtra draconē: id est hereticos.
Quia dicit Augu. vbi supra. Sicut leo ap
 te irascit: ita draco occulte insidiatur. Sic
 heretici occulte insidiabant cum falsa do
 ctrina: quales Arrius z Manicheus z Sabel
 lius z ceteri fuerunt. Sed nunc persequi
 tur a falsis fratribus. i. a falsis christianis.
 vt scribentes z dictantes mala: machinan
 tes statuta cōtra ecclesiasticā libertatē. Et
 tales om̄es ipso facto sunt excōicati. vt ptz
 extra de senten. excō. ca. Hauerit fraterni
 tas tua. q̄ excōicamus omnes hereticos
 vtriusq; sexus quocūq; nomine cēseantur:
 z fautores z q̄ decetero seruare fecerit sta
 tuta edita z cōsuetudines introductas cō
 tra ecclesiasticā libertatez z potestatē: nisi
 z ea de capitularibus suis infra duos mē
 ses post hmōi publicationem sententiē fe
 cerint amoueri. Item excōicamus statua
 rios z scriptores statutoz ipsoz nec
 non potestates consules z rectores: z cōsi
 liarios locoz: vbi decetero hmōi statu
 ta z cōsuetudines edite fuerint vs̄seruate.
Necnō z illos qui fm̄ eos p̄sumpserint iudic
 care: vel in publicā formā scribere iudica
 ta. hec ibi. Illi om̄es sunt excōicati: z raro
 vel nunq; p̄secutores bona morte moriun
 tur. **L**uius exēplum patet in Juliano apo
 stata. De quo nota i passionali: quō p̄ mer
 curium militem fuerat interfectus. **Q**uar
 to inhonorant suam matrē. i. ecclesiam. De
 quibus extra de emu. eccle. c. Non minus
 vbi dicit. In diuersis mūdi partib⁹ confu
 les ciuitatū z rectores: necnō z alij q̄ pote
 statē habere vident: tot onera frequenter
 imponūt ecclesijs vt deterioris cōditionis
 factum sub eis sacerdotium videat q̄ sub
 pharaone fuerit qui legis diuine noticiā
 non habebat. Ille quidē oibus alijs serui

A tuti subiectis sacerdotes et possessiones eorum in pristina libertate dimisit: et de publico eis alimoniam ministravit. Isti vero onera sua fere vniuersa imponunt ecclesijs: et tot angarijs eas infligunt: ut eis quod heremias deplorat competere videatur. Principes puinciarum facta est sub tributo: siue quidem fossata seu expeditiones seu alia quilibet arbitrentur agenda de bonis ecclesiarum clericorum et pauperum christi vsibus deputatis: volunt fere cuncta compleri. Iurisdictionem etiam et auctoritatem prelatorum ita euacuant ut nihil potestatis eis in suis videatur bonis remansisse. Quo circa sub anathematis distractione fieri decetero talia prohibemus: nisi episcopus vel clericus tantam necessitatem vel utilitatem perspexerit: ut absque vlla exactioe ad reuelandas communes utilitates vel necessitates vbi laicorum non suppetunt facultates subsidia per ecclesiam existimant conferenda. Si autem consules et alij decetero ista commiserint et communiti desistere noluerint: tam ipsi quam factores eorum excommunicationi se nouerint subiaccere: nec comunioni reddantur donec satisfacionem fecerint competentem. Hec tibi. Ex his patet quod sacerdotes debent esse immunes ab omni actione et tributo seculari. ut patet. xxiii. questione vltima. capitulo. Conuenior ipse. et s. quis. l. de sacrosan. eccl. l. ad instructiones. et l. placet. xi. questione prima. si tributum. xvj. questione prima. capi. generaliter. s. nouarum. xi. questione prima. sacerdotibus. Hoc etiam patet ex lege diuina. Genes. xlviii. vbi dicitur. Emit Joseph omnem terram egypti videntibus singulis possessiones suas propter magnitudinem famis. Subiecitque eam pharaoni et cunctos populos eius: a nouissimis terminis egypti vsque ad extremos fines eius preter terram sacerdotum quibus statuta cibaria ex horreis publicis prebebantur. Vbi dicit glo. Rico. de lyra. Erantque deputati ad cultum deorum illius populi: et etiam ad studium scientiarum speculatiuarum. fm quod dicit ph. i. i. Bertha. quod gens sacerdotum egypti in primo studere concessa est. Et Josephus li. antiquitatum dicit. quod Abraam quando descendit in egyptum

docuit sacerdotes in egypto astronomiam et tunc in talibus scientijs studere ceperunt. Ideo a rege habebant victum. Unde subdit ibidem. Ex eo tpe vsque in presentem diem in vniuersa terra egypti regibus quinta pars soluit. Et factum est quali pro lege absque sacerdotali terra que libera ab hac conditione fuit. Itaque Eudre. vij. dixit artaxerxes. Vobis quoque notum facimus de vniuersis sacerdotibus et leuitis cantoribus ianitoribus nathinensibus et ministris domus dei: ut vectigal et tributum vos non habeatis potestatem imponendi super eos etc. Et sic patet ex lege diuina et humana: quod sacerdotes et clerici exempti sunt ab omni tributo.

Explicit quartum preceptum.

Incipit preceptum quintum.

Non occides

N istud est quintum preceptum inhiens nocumentum proximo fieri quantum ad personam scilicet non occidendo eam. Et est notandum quod istud preceptum non occides fuit in lege nature inchoatum: et fuit in lege moysi explicatum: et fuit in lege gratie recte consummatum. Fuit enim in lege nature inchoatum. Nam quilibet homo inclinatur alteri non facere quod sibi non vult fieri: et alteri facere quod sibi velit fieri. Sed quilibet vellet ab alio non occidi: sed et magis sibi misereri: et sic lege nature non tenetur occidere proximum. Secundo fuit in lege moysi explicatum. ut patet Exod. xx. vbi dicitur manifeste. Non occides. Tertio fuit in lege gratie per christum perfecte consummatum. ut patet Mathe. v. vbi Saluator dicit. Audistis quod dictum est antiquis. Non occides. Ego autem dico vobis. Omnis qui irascitur fratri suo: reus erit iudicio. In quo non solum occisionem sed etiam animi commotionem: que est radix homicidij prohibuit. Et merito christus debuit facere. scilicet prohibere radicem occisionis quod non fecit lex moysi propter tria. Primo quia maiori precio fuit acquisita. Illa namque sanguine hyrcorum et vitulorum fuit acquisita et data populo christianorum: hec autem sanguine agni immaculati etc. Secundo quia maiori premio est remunerata: quia illa remun-